

POSUDEK

Macková, Hana: Fenomén migrace z afrických zemí do zemí EU. Hradec Králové: Diplomová práce (Filozofická fakulta UHK, 2017, 71s.

Diplomová práce se zabývá extrémně aktuálním problémem migrace z afrických zemí do Evropy, která je dnes hlavním evropským politickým tématem a pevnou součástí agendy EU. Většina evropských politiků dnes řeší jen otázky, jak si poradit s desetitisíci uprchlíky a migranty vstupující do EU na její jižní hranici, jak je přerozdělit mezi jednotlivé země, ale minimálně hledá odpovědi na otázky a příčiny související s odchodem těchto osob z afrického a asijského kontinentu.

Jsou rozsáhlé přesuny obyvatelstva skutečně jen výsledkem občanských válek v Somálsku, Libyi, Jižním Súdánu, Mali, vojenských západních intervencí do Iráku a Afghánistánu, nelidských politických režimů v Eritrei, Rovníkové Guineji a nedemokratických režimů v řadě afrických zemí nebo jsou tyto příčiny mnohem komplexnější (nízká životní úroveň, bída, hlad, nedostatek pracovních příležitostí, přelidnění afrických zemí a na ně navazující kriminální aktivity).

Téma je podle mého názoru velmi nosné a vysoce aktuální. Jeho aktuálnost je i svědectvím obrovského množství publikací, které vyšly v posledních letech nebo mají vyjít v roce 2017 (na rok 2017 je oznámeno minimálně 5-6 monografických titulů věnujících se imigraci a migraci).

Téma je specifické (migrace afrického obyvatelstva), časově je spíše vymezeno poslední dekadou. Geograficky je ukotvení diplomové práce problematičtější, protože jde o globální jev, migranti pocházejí z různých zemí a dostávají se do Evropy různými trasami. Snad bychom se mohli zastavit u výběru jednotlivých pěti zemí (Somálsko, Eritrea, Mali, Gambie a Nigérie), který považuji za značně problematičtější a zkreslující celý výsledek výzkumu,

Autorka vybrala svých pět zemí podle absolutní početní statistiky migrantů UNHCR, resp. Eurostatu, tzn., kolik bylo zaregistrováno migrantů z jednotlivých afrických zemí v letech 2014 a 2015. Tento výběr je podle mého názoru naprosto metodologicky nesprávný. Správným objektivním kritériem nemůže být absolutní počet migrantů, ale spíše % migrantů vypočítané z celkového počtu obyvatelstva jednotlivých zemí. Je asi zásadní rozdíl mezi počtem uprchlíků z Eritrey (počet obyvatel cca 6,7 mil), Somálska (11,3 mil) a Nigérie (cca 170 mil obyvatel). V případě Eritrey odchází do Evropy cca 1,19 % obyvatel, ze Somálska 0,8 % a z Nigérie 0,017 % obyvatel.

Téma diplomové práce je jasně definované, autorka má jasný záměr a podle tohoto záměru pak vyvozuje i konkrétní cíle. Diplomantka taktéž určitým způsobem bojovala s teoreticko-metodologickým zakotvením diplomové práce. Krátce představila souhrn všech teorií, které se nějak dotýkají dané problematiky, přičemž velmi pozitivně hodnotím její argumentaci, proč některé z nich nebyly použitelné pro potřeby jejího výzkumu.

Autorka se nakonec rozhodla pro teorii push a pull faktorů (rozpracovali Bogue, Lee a Jansen) z 60. let (v seznamu literatury jsem našel jen jeden článek Leea z časopisu *Demography* z roku 1966), nicméně z nepochopitelných důvodů se rozhodla aplikovat jen push faktory. Přitom teorie je jasně definována jako rovnováha mezi push a pull faktory, které se doplňují a navzájem jsou provázané, Pokud by pull faktory neexistovaly nebo byly bezvýznamné, pak by migranti teoreticky vzato neměli důvody někam migrovat. V teoretické subkapitole věnované této teorii bych očekával mnohem hlubší rozpracování jednotlivých faktorů, vysvětlení, která jsou klíčová, rozhodující, která jsou naopak marginální. Diplomová práce neobsahuje žádné hypotézy. Zvolená metodologie výzkumu je odpovídající.

Struktura diplomové práce se zdá být logická, diplomantka postupuje od teoreticko-metodologické části, v rámci které se zabývá jednak metodologií, jednak teoretickým zakotvením, ke kontextuální části, která se rozpadá na čtyři subkapitoly. V rámci této části diplomantka řeší historii africké migrace, migrační trasy a představuje pět vybraných zemí. Jádrem diplomové práce je pak subkapitola 2.4, ve které autorka analyzuje vybrané push faktory.

Úvod diplomové práce po formální stránce splňuje většinu kritérií až na samotné zpracování současného stavu bádání. Jedná se sice o naprosto aktuální téma, ale konstatování autorky, že fakticky neexistuje žádná odborná literatura, je chybné, což svědčí o nedokonalé heuristice z její strany. Jen namátkový rychlý výzkum www.amazon.com ukázal, že je zde neuvěřitelně rozsáhlá literatura, která postihuje nejrůznější aspekty migrace do Evropy a USA. Závěr práce se mi zdá být příliš stručný a obecný, opakující některá dřívější tvrzení, aniž by byly dány do celkového kontextu. Některé kapitoly jsou poměrně krátké a nepropracované, mají často formální charakter.

Největší slabinou výzkumu je práce se zdroji. Jak jsem již naznačil výše, diplomová práce výrazně trpí nedostatečnou rešerší odborné literatury a to nejen k problematice migrace, ale i také k pochopení vnitřních problémů jednotlivých zemí. Domnívat se, že z jednoho článku či televizního komentáře jsem schopen pochopit hlavní podstatu vnitřních příčin nefungování těchto států a z ní následovně vyplývající migraci, je naprosto mylné. Domnívám se, že právě kapitoly věnované jednotlivým pěti zemím měly jednoznačně ukázat a představit hlavní jejich problémy, které zřejmě budou stát za zvýšenou migrací jejich obyvatel. O to víc mě mrzí, že některé publikace analyzující vnitropolitický vývoj vybraných zemí vyšly i na naší katedře (např. Gambie, Eritrea, či Somálsko). To opět svědčí o nedůsledné rešerši odborné literatury.

Nedostatek odborné literatury pak vedl autorku ke zvýšenému citování některých zdrojů zejména české proveniencí (Drbohlav – Uherek 2007, Procházková Ilinitchi 2010), případně některých zahraničních autorů (Arango 2000), na některých místech, kde se např. uvádějí tvrdá data, nenajdeme dokonce žádné odkazy a citace. Např. při zpracování Somálska (necelá jedna strana a graf č. 8) si autorka vystačila s jedním odkazem na BBC.

Pro doplnění uvádím literaturu, kterou jsem namátkou vybral z výše uvedených stránek Amazon: D. Murray: *The Strange Death of Europe: immigration, Identity, Islam.*; R. M. Dancygier: *Immigration and Conflict in Europe* (2010); Ch. Caldwell: *Reflections of the Revolution in Europe. Immigration, Islam and the West* (2010); Brochmann – Jurado: *Europe's Immigration Challenge: Reconciling Work, Welfare and Mobility* (2013); P. Kivisto: *Religion and Immigration: Migrants Faiths in North America and Western Europe* (2014); A. Geddes and P. Scholten: *The Politics of Migration and Immigration in Europe* (2016); A. McMahon: *The Role of the State in Migration Control* (2012); S. Krupar – W. Bauer: *Crossing the Sea: With Syrians on the Exodus to Europe* (2016); *The Politics of Migration and Immigration in Europe* (2003, 2016); R. Andersson: *Illegality, Inc.: Clandestine Migration and the Business of Bordering Europe*; P. Pettersson – E. Pace: *The Changing of Europe: Religions and Migrations in Northern and Southern Europe*, atd.

Z metodologického hlediska mám i výhrady k některým vybraným faktorům. Příliš se neshodují s autorkou, že HDP je problematické kritérium. Má určitou vypovídající hodnotu a z hlediska tzv. ekonomické migrace, kterou nikdo z odborníků nezpochybňuje, musí mít odpovídající význam. Poměrně kriticky vnímám kritérium očekávaného věku dožití. Občanské války samozřejmě mají zásadní dopad na průměrný věk dožití, ale mnohem dramatičtější na dožití mohou mít nejrůznější smrtelné choroby, jako např. AIDS, které v některých zemích zkrátily dožití až o 50 % (např. Svazijsko či Botswana). Určitě to není o kvalitě zdravotnictví, o kterém bych si dovolil tvrdit, že je ve všech afrických zemích prakticky podobné (tzn. nedostatečné a nekvalitní). Zcela pochybuji, že věk dožití je

důležitým faktorem pro migranty k odchodu ze země. Taktéž mám silné pochybnosti o korupčním indexu, v tom případě by měla být Česká republika již naprosto vylidněna. Korupce se prostých lidí dotýká v menší míře, než je nám prezentováno médii a rádo by politiky.

Naopak za naprosto klíčový pro migraci naopak považují failed state index a global terrorism index, které navíc spolu těsně souvisí (za rozpadajícím státem často stojí teroristické organizace). Nefungující stát (nefungující školský systém, zdravotnictví, sociální služby, atd.), obavy o přežití, vlastní bezpečnost a bezpečnost rodiny, nemožnost získat práci a uživit rodinu, to jsou hlavní a klíčové faktory, které stojí podle mého názoru za migrací afrického obyvatelstva do Evropy.

Index svobody tisku je podle mého názoru opět druhořadý (většina obyvatelstva neumí číst a současně obyvatelé nemají ani prostředky, aby si noviny zakoupili, do oblastí mimo města se tisk prakticky nedostane). Proč nebyl např. použit index nárůstu obyvatelstva, které zřejmě má výrazný dopad na migraci obyvatelstva (ostatně přelidněnost některých regionů může stát i za bojem o vodu, půdu, atd.). Přitom tyto údaje jsou všeobecně známé.

Výzkumná část představuje jednotlivé výsledky, ale jejich hodnocení zůstává jen na povrchu. „domnívali jsme se, že bude mít vliv, ale nemá...“. Autorka už nehledá příčiny a vysvětlení, proč tomu tak je či není. Výsledky celého výzkumu považují za značně problematické. Shodnu se s autorkou, že rozpad států má zásadní dopad na migraci, ale odmítám akceptovat výsledek, že v některých faktorech se na migraci podílí větší měrou nesvoboda tisku. To je podle mě absurdní a jen ukazuje na některé zásadní nedostatky kvantitativních výzkumů. Jestliže předpokládáme, že podstatná část migrace je ekonomická migrace, pak je naprosto jasné, že indexy spojené s chudobou, příp. HDP musí odpovídajícím způsobem korelovat. Pokud to autorce nevyjde, pak by si měla klást relevantní otázky, proč tomu tak je. Možná by odpovědi našla ve výše uvedené odborné literatuře a dalších podobných výzkumech, ke kterým se z neznámých důvodů nedostala.

Diplomantka se potýkala při psaní diplomové práce se stylistickými problémy, již první věty v úvodu naznačují tento problém. Autorka velmi často opakuje stejná slovesa, často je velmi frekventované sloveso být a další. Některé obraty jsou až úsměvné, kdyby se nejednalo o závěrečnou písemnou práci, např. s. 62 „...práci zvolili, jsme volili...“ V práci je jsou časté chyby v interpunkci, ať chybným umístěním či naopak jejich neuvedením. Hrubých gramatických chyb v příčestí minulém je minimální počet (např. organizace se ...obrátili proti sobě“ s. 41). Diplomantka pak bojuje se psaním velkých písmen (proč Libyjská politika, s.27, proč psát s velkým písmenem názvy politických teorií?), taktéž není dobré používat publicistické výrazy („blýskat se na lepší časy, s. 40).

Práce obsahuje obrovské problémy s teoretickým zakotvením, výběrem relevantních vzorků zemí, jasným vymezením klíčových faktorů, nedostatky v práci se zdroji, nedostatečného přístupu ve výkladu získaných výsledků. Na druhou stranu oponent oceňuje neotřelé a aktuální téma (na katedře ještě nebylo řešeno), zvolenou metodologii, ve které přes všechny mé výtky a kritiku autorka prokázala schopnost vědecké práce. Z tohoto důvodu práci s velkými výhradami doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.
oponent